

KURUMSAL YÖNETİM ÖZELLİKLERİNİN DENETİM ÜCRETLERİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİ: TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNDE BİR ARAŞTIRMA

Makale Bilgileri

Geliş Tarihi : 22.11.2024
Kabul Tarihi : 04.03.2025
Türü : Araştırma Makalesi
DOI Numarası : 10.55322/mdbakis.1589824

Öğr. Gör. Dr. Erol GEÇİCİ*

Bibliyografik Bilgiler

Geçici, E. (2025). “Kurumsal Yönetim Özelliklerinin Denetim Ücretleri Üzerindeki Etkisi: Türk Bankacılık Sektöründe Bir Araştırma” *Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi* (Yıl: 2025, Sayı : 75, Sayfa : 103-126)
<https://doi.org/10.55322/mdbakis.1589824>

ÖZ

Bu çalışmada, 2020-2023 yılları arasında halka açık olan ve olmayan mevduat bankalarının kurumsal yönetim özelliklerinin bağımsız denetim ücreti ve denetim dışı ücretler üzerindeki etkisinin çoklu regresyon analiziyle incelenmesi amaçlanmaktadır. Çalışmada, bağımsız denetim ücreti ve denetim dışı ücretler bağımlı değişken olarak ele alınırken; yönetim kurulu üye sayısı, kadın üye oranı, yabancı üye oranı, denetim komitesi üye sayısı ve en büyük hissedar oranı kurumsal yönetim özellikleri olarak bağımsız değişkenler arasında yer almaktadır.

Araştırma sonucunda, yönetim kurulu üye sayısı ile bağımsız denetim ücreti arasında pozitif; denetim dışı ücretler arasında ise negatif bir ilişki bulunmuştur. Yönetim kurulundaki kadın üye oranının bağımsız denetim ücreti üzerinde anlamlı bir etkisi bulunmazken, denetim dışı ücretler üzerinde negatif bir etkisi tespit edilmiştir. Öte yandan yönetim kurulu yabancı üye oranının bağımsız denetim ücreti ile anlamlı bir ilişkisi bulunmazken, denetim dışı ücretler ile pozitif bir ilişkisi saptanmıştır. Denetim komitesi üye sayısının bağımsız denetim ücreti ve denetim dışı ücretlerle anlamlı bir ilişkisi

* Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Yeniçağa Yaşar Çelik MYO, erol.gecici@ibu.edu.tr. ORCID: 0000-0002-3511-0176.

tespit edilememiştir. Son olarak, işletme büyüklüğünün, bağımsız denetim ücreti ve denetim dışı ücretler üzerinde anlamlı ve pozitif bir etkisi olduğu belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Denetim Ücreti, Kurumsal Yönetim, Yönetim Kurulu Üye Sayısı, Denetim Komitesi Üye Sayısı, Bankalar

JEL Sınıflandırması: M42, G34, G21

THE IMPACT OF CORPORATE GOVERNANCE CHARACTERISTICS ON AUDIT FEES: A RESEARCH IN THE TURKISH BANKING SECTOR

ABSTRACT

This study aims to examine the impact of corporate governance characteristics of publicly traded and non-publicly traded deposit banks on independent audit fees and non-audit fees between 2020 and 2023 using multiple regression analysis. In the study, while independent audit fees and non-audit fees are considered as dependent variables, the number of board members, the proportion of female members, the proportion of foreign members, the number of audit committee members and the largest shareholder ratio are among the independent variables as corporate governance characteristics.

As a result of the research, a positive relationship was found between the number of board members and independent audit fees, while a negative relationship was found between non-audit fees. While the ratio of female board members has no significant effect on independent audit fees, it has a negative effect on non-audit fees. On the other hand, the proportion of foreign members on the board of directors has no significant relationship with independent audit fees, while it has a positive relationship with non-audit fees. The number of audit committee members has no significant relationship with independent audit fees and non-audit fees. Finally, the size of the firm has a significant and positive effect on audit fees and non-audit fees.

Keywords: Audit Fees, Corporate Governance, Number of Board Members, Number of Audit Committee Members, Banks

JEL Codes: M42, G34, G21

1. GİRİŞ

Kurumsal yönetim, bir şirketin yönetim ve denetim süreçlerinin etkinliğini artırmayı amaçlayan; şeffaflık, hesap verebilirlik, adillik ve sorumluluk gibi temel ilkelere dayalı bir sistemdir. Bankacılık sektöründe kurumsal yönetim, yatırımcı güveninin sağlanması ve yasal düzenlemelere uyumun sağlanması için temel bir araç olarak görülmektedir (Alagöz & Erkoçak, 2021: 120). Bankalar, mali yapılarının karmaşıklığı ve düzenleyici gereklilikler nedeniyle kurumsal yönetim unsurlarının denetim sürecine etkisini daha yoğun hisseden sektörler arasındadır. Bu bağlamda, yönetim kurulu yapısı, denetim komitesi işlevleri ve sahiplik yapısı gibi kurumsal yönetim özelliklerinin bankaların denetim ücretleri üzerinde önemli bir etkisi olduğu öngörülmektedir.

Yönetim kurulu üyeleri bilgili, iyi niyetli, özenli ve dikkatli bir şekilde paydaşların menfaatlerini de göz önünde bulundurarak şirketin ve pay sahiplerinin çıkarları doğrultusunda hareket etmelidir (G20/OECD, 2023: 35). Bu doğrultuda, yönetim kurulu özelliklerinin (ikilik, muhasebe ve finans uzmanlığı, toplantı sayısı, kadın üye oranı, yabancı üye oranı vb.) bağımsız denetim ücreti ve denetim dışı ücretler üzerindeki etkisi, kurulun etkin gözetim sağlama kapasitesi ve şirketin şeffaflık düzeyine katkısı açısından önem arz etmektedir. Yönetim kurulu, iş süreçlerini izlemek, kararlarının uygulanmasını sağlamak, kendisine sunulacak konulara yönelik rapor hazırlamak veya iç denetim yapmak amacıyla, yönetim kurulu üyelerinin de yer alabileceği komiteler ve komisyonlar kurma yetkisine sahiptir (TTK, mad. 366/2). Yönetim kurulunun oluşturduğu komitelerden biri de denetim komitesidir. Bu komite, iç denetim faaliyetlerinin yanı sıra dış denetçilerin atanması, yeniden atanması ve ücretlendirilmesi dahil olmak üzere dış denetçi ile olan genel ilişkiyi gözetmek ve denetçi tarafından şirkete sağlanan denetim dışı hizmetlerin niteliğini onaylamak ve izlemekle görevlidir (G20/OECD, 2023: 32).

En büyük hissedar, sahip olduğu yüksek pay oranı sayesinde şirket yönetimini seçme ve stratejik karar alma süreçlerinde belirleyici bir etkiye sahiptir (G20/OECD, 2023: 39). Bu durum, en büyük hissedarın şirketin denetim politikalarına da dolaylı olarak etki edebilmesine olanak tanımaktadır. Özellikle, yüksek sahiplik oranına sahip hissedarların daha etkin gözetim sağlayarak dış denetim ihtiyacını ve dolayısıyla denetim ücretlerini azaltabilir.

Bu çalışmanın amacı, Türkiye’deki mevduat bankalarına odaklanarak kurumsal yönetim özelliklerinin bağımsız denetim ücreti ve denetim dışı ücretler üzerindeki etkisini analiz etmektir. Kurumsal yönetim özelliği olarak, yönetim kurulu üye sayısı, kadın üye oranı, yabancı üye oranı, denetim komitesi üye sayısı ve en büyük hissedar oranı ele alınmıştır. Böylece bankaların kurumsal yönetim yapılarının denetim süreçlerindeki rolü ortaya konarak literatüre katkı sağlanması hedeflenmektedir.

Çalışma, sadece Türkiye’deki birden fazla şubeye sahip mevduat bankaları ile sınırlıdır; dolayısıyla bulguların finansal olmayan işletmelere genellenmesi konusunda dikkatli olunmalıdır. Ayrıca yönetim kurulundaki bağımsız üye sayısı ve denetim komitesi toplantı sıklığı gibi veriler bazı bankalardan elde edilemediği için bu değişkenler örneklem dışı bırakılmıştır. Mevduat bankalarının büyük bir kısmının halka açık olmaması nedeniyle halka açıklık oranı da analize dahil edilmemiştir.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Kurumsal yönetim, artan işletme büyüklükleri ve karmaşık yapılarla birlikte ortaya çıkan vekalet sorunlarının yönetiminde önemli bir rol oynamaktadır. Bununla birlikte, vekalet sorunlarının günümüzün karmaşık organizasyon yapıları ve çeşitli paydaş çıkarları göz önüne alındığında tamamen ortadan kaldırılmasının hâlâ önemli bir zorluk olduğu söylenebilir. Bu bağlamda, düzenleyici kurumların, kurumsal yönetim uygulamalarının etkinliğini artırmak ve bu sorunları minimize etmek için kritik sorumluluklar üstlendiği belirtilmektedir (Brudney, 1985: 1444).

Amerika Birleşik Devletleri’nde Enron, WorldCom ve HealthSouth büyük şirketlerin iflasları; Avrupa’da ise Parmalat, Royal Ahold ve Vivendi Universal şirketlerin çöküşleri, kurumsal yönetim sistemlerindeki ciddi eksiklikleri gözler önüne sermiştir. Bu iflaslar, hesap verebilirlikten yoksun yönetim uygulamaları, etkin iç kontrol mekanizmalarının eksikliği, dış denetim kalitesinin düşüklüğü, denetçi bağımsızlığının

zedelenmesi ve özellikle denetim komitesi gibi kurumsal yönetim yapılarının etkin şekilde işlememesine dair önemli kanıtlar sunmaktadır (Soltani, 2014: 266). Bu tür büyük muhasebe skandalları sonrasında kurumsal yönetim, küresel ölçekte daha fazla önem kazanmıştır. OECD tarafından belirlenen kurumsal yönetim ilkeleri (şeffaflık, hesap verebilirlik, adillik ve sorumluluk), hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerde şirketlerin yönetim politikalarını şekillendiren temel bir rehber olmuştur.

Bankacılık sektörünün düzenleyici yapısı ve sistemik önemi, kurumsal yönetim ilkelerinin etkin uygulanmasını zorunlu kılmaktadır. Yönetim kurulu özellikleri, denetim komitesinin etkinliği ve sahiplik yapısı, bankaların hem operasyonel süreçlerini hem de bağımsız denetim süreçlerini etkileyen unsurlar olarak öne çıkmaktadır. Bu unsurlar, bankaların düzenli denetim mekanizmalarına uyum sağlama ve finansal raporlamalarının doğruluğunu güvence altına alma konusundaki çabalarını şekillendirmektedir. Bu bağlamda, bankalar yıl boyunca belirli aralıklarla bağımsız denetimden geçmek zorundadır. Mart, Haziran ve Eylül aylarının sonunda yapılan ara dönem bağımsız denetimlerin yanı sıra, yıl sonunda gerçekleştirilen yıllık bağımsız denetimler, bankaların mali tablolarının doğruluğunu ve yasalara uygunluğunu sağlamak amacıyla yapılmaktadır (Bankaların Bağımsız Denetimi Hakkında Yönetmelik, mad. 4/4).

Bağımsız denetim kuruluşlarının, denetim süreci sırasında bankanın varlığını tehlikeye sokabilecek veya yöneticilerin yasal düzenlemeleri ihlal eden faaliyetlerini tespit etmesi durumunda, bu durumu ilgili kurumlara bildirmesi gerekmektedir (Bankacılık Kanunu, 2005: mad. 33). Bu bildirim, mesleki gizlilik ve bankacılık sırlarına ilişkin yükümlülüklerin ihlal edildiği anlamına gelmemektedir. Bu tür bildirim yükümlülükleri, bankaların yasal düzenlemelere uyum sağlama konusundaki sorumluluklarını yerine getirmeleri açısından önemlidir. Yıl sonu konsolide ve konsolide olmayan bağımsız denetim raporları, Nisan ayı sonuna kadar Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu'na (BDDK) sunulmak zorundadır. Bu düzenli denetim zorunluluğu, bankaların denetim süreçlerine yaptığı harcamaların sürekli artmasına sebep olmaktadır.

Bankaların denetim süreçleri, yönetim kurulu yapısı, denetim komitesi işlevleri ve sahiplik yapısı gibi kurumsal yönetim özelliklerinden etkilenmekte olup, bu özellikler denetim ücretlerinin düzeyini belirleyebilmektedir. Denetim ücreti, bankaların bağımsız denetim ücreti ve denetim dışı hizmetleri kapsamında yaptığı harcamaların toplamını ifade etmektedir. Bu kapsamda, bağımsız denetim ücreti, bankaların finansal raporlarının doğruluğunu ve yasalara uygunluğunu denetlemek amacıyla bağımsız denetim kuruluşlarına ödediği ücretlerdir. Denetim dışı ücretler ise bağımsız denetim şirketlerinin finansal tabloların denetimi dışında sunduğu hizmetler karşılığında elde ettiği gelirleri ifade etmektedir. Bankalara ait denetim raporlarında, denetim dışı ücretler kapsamında vergi danışmanlık ücreti, diğer güvence hizmetleri ücreti ve denetim dışı diğer hizmetler ücreti gibi kalemler yer almaktadır. Denetim dışı ücretlerin en önemli tartışma konusu, denetçilerin bağımsızlığı üzerindeki olası etkileridir. Denetim şirketlerinin bu hizmetler nedeniyle müşterilerine finansal olarak bağımlı hâle gelebileceği ve bunun, denetçilerin yönetim baskısına karşı direnç göstermesini zorlaştırabileceği ifade edilmektedir (DeFond vd., 2002: 1248). Ayrıca danışmanlık hizmetlerinin doğası gereği denetçilerin yönetsel roller üstlenmesine yol açabileceği ve bu durumun denetim süreçlerindeki nesnelliği tehdit edebileceği belirtilmektedir (Simunic, 1984: 681). Bankalar finansal tablolarının güvenilirliğini sağlamak ve denetim süreçlerini etkin bir şekilde yönetebilmek için denetim ve denetim dışı hizmetleri almak durumundadır.

Bankaların Kurumsal Yönetim İlkesine İlişkin Yönetmelik'in 3. ilkesine göre, bankaların yönetim kurulu üyeleri, görevlerini etkin şekilde yerine getirecek yetkinlikte olmalı ve banka faaliyetlerini bağımsız değerlendirmelidir. Bankacılık Kanunu'nun 23. maddesine göre ise yönetim kurulları genel müdür dahil en az beş kişiden oluşmalıdır. Ayrıca CEO (genel müdür) ve yönetim kurulu başkanının aynı kişi olmaması gerekliliği, kurumsal yönetim ilkeleri doğrultusunda getirilmiş bir düzenlemedir. Bu düzenleme, yönetim kurulu ile CEO arasındaki ilişkiyi daha bağımsız ve tarafsız bir hale getirerek CEO'nun kararlarının objektif bir şekilde denetlenmesini sağlamaktadır. Yönetim kurullarında bağımsız üyelerin bulunması, bankanın denetim süreçlerine yönelik daha tarafsız bir yaklaşım geliştirilmesine katkıda bulunmaktadır. Bağımsız üyeler, finansal raporlamanın doğruluğunu sağlamak ve iç denetim süreçlerinin etkinliğini artırmak amacıyla yönetim kurulunda önemli bir denetim işlevi üstlenmektedir. Bağımsız üyelerin varlığı, denetim süreçlerinin kalitesini artırmakta ve bu durum denetim ücretlerinin düzeyini etkilemektedir (Nehme & Jizi, 2018: 307).

Denetim komitesi, bankaların gözetim ve denetim süreçlerinin sağlıklı bir şekilde yürütülmesini sağlamak amacıyla yönetim kuruluna bağlı olarak çalışan bir komitedir. Bankaların iç kontrol, risk yönetimi ve finansal raporlama süreçlerini denetleyen bu komite, finansal raporlamanın doğruluğunu ve şeffaflığını sağlamak amacıyla faaliyet göstermektedir (Bankacılık Kanunu, 2005: mad.24). Denetim komitesi üyeleri, genellikle finansal ve muhasebe konularında uzman kişilerden oluşmaktadır. Abbott vd. (2003: 27) ile Kim vd. (2017: 421) tarafından yapılan çalışmalar, denetim komitesinde muhasebe ve finans uzmanının bulunmasının bağımsız denetim ücretlerini artırdığını göstermektedir. Buna karşılık Geçici (2024a: 1395) ile Krishnan & Visvanathan (2009: 135) çalışmalarının bulguları, bu uzmanlığın varlığının denetim ücretlerini düşürebileceğini öne sürmektedir. Denetim komitesinin bağımsızlık düzeyi, üye sayısı ve toplantı sıklığı denetim sürecinin kapsamını ve derinliğini etkileyebilmektedir.

Bankalardaki en büyük sahiplik oranı, yabancı sahiplik, kurumsal sahiplik, yönetsel sahiplik ve dağınık (halka açık) sahiplik yapısı, denetim ücretinin düzeyini etkileyebilmektedir. Şirket yönetiminde en büyük sahipliğin belirleyici rol oynaması, vekalet maliyetlerini düşürerek izleme ve denetim gereksinimini azaltmakta, bu durum ise denetim ücretlerinin daha düşük seviyelerde seyretmesine yol açabilmektedir (Ali vd., 2020: 31). Kurumsal sahiplik yapısına sahip şirketlerde, yatırımcıların etkin izleme yetenekleri nedeniyle daha kapsamlı denetim hizmetleri talep edilmekte, bu da denetim ücretlerinin artmasına yol açabilmektedir. Benzer şekilde, yüksek halka açıklık oranı geniş bir hissedar tabanını temsil ettiği için denetim süreci uzamakta ve kaynak ihtiyacı artmakta, böylece denetim ücretleri yükselebilmektedir.

Sonuç olarak, Türkiye'deki bankacılık sektöründe yönetim kurulu yapısı, denetim komitesi işlevleri ve sahiplik yapısı gibi kurumsal yönetim unsurları, denetim ücretleri üzerinde belirleyici rol oynamaktadır. Yasal düzenlemeler ve uluslararası standartlar çerçevesinde şekillenen bu yapılar, bankaların finansal raporlamalarının doğruluğunu ve güvenilirliğini artırmakta, böylece yatırımcı güvenini sağlamaktadır. Bu bağlamda, Türkiye'deki bankacılık sektöründe kurumsal yönetim özelliklerinin denetim ücretleri üzerindeki etkisinin incelenmesi, literatüre teorik bir katkı sunmanın yanı sıra uygulamada da önemli faydalar sağlayacaktır.

3. LİTERATÜR VE ARAŞTIRMANIN HİPOTEZLERİ

Uluslararası literatürde, özellikle bankacılık sektöründe denetim ücreti ile kurumsal yönetim özellikleri arasındaki ilişkiyi inceleyen bazı çalışmalar bulunmaktadır. Bu çalışmalar, bankaların kurumsal yönetim yapısının denetim maliyetleri üzerindeki etkisini ortaya koyarak sektördeki uygulamalara yönelik önemli bulgular sunmaktadır.

3.1. Kurumsal Yönetim Özellikleri ve Denetim Ücreti Literatürü

Abbott vd. (2003), denetimden geçmiş raporlarını Securities and Exchange Commission’a (SEC) sunan 492 işletmenin 2001 yılı denetim ücretleri üzerinde denetim komitesi bağımsızlığı ve komitedeki finansal uzmanlığın pozitif bir etkisi olduğunu tespit etmiştir. Öte yandan denetim ücreti ile denetim komitesi toplantı sayısı arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Boo & Sharma (2008), 2001 mali yılda varlık toplamı 200 milyon doları aşan ABD’deki 357 Banka Holdingi Şirketlerinin (BHC) kurumsal yönetim özellikleri ile denetim ücretleri arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Çalışmaya göre, yönetim ve denetim kurulu toplantı sayısı ve ikilik gibi çoğu kurumsal yönetim değişkeni ile denetim ücretleri arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Ancak denetim ücreti ile varlık toplamı ve denetim dışı ücretler arasında pozitif; aktif kârlılık oranı ve denetim komitesinin bağımsızlığı ile ise negatif bir ilişki tespit edilmiştir.

Soyemi & Olowookere (2013), Nijerya bankacılık sektörünün 2009-2012 dönemindeki bağımsız denetim ücretlerinin müşteri özellikleri ile ilişkisini incelemiştir. Sonuçlara göre, banka büyüklüğünün denetim ücretleri üzerinde pozitif etkisi olan en önemli faktörlerden biri olduğu tespit edilmiştir.

Cameran & Perotti (2014), İtalya bankalarının 1999-2006 mali yıllarındaki verilerini kullanarak denetim ücretleri ile IAS/IFRS’nin kabulü arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Denetim ücretlerinin anket yoluyla elde edildiği çalışmada, IAS/IFRS’nin benimsenmesinden sonra denetim ücretlerinde yaklaşık yüzde 19,29 oranında bir artış olduğu ve bu artışın daha fazla denetçi çabası gerektirdiği için meydana geldiği ileri sürülmüştür.

Afesha (2015), Etiyopya’daki sekiz ticari bankanın 2004-2012 yılları arasındaki panel verilerini kullanarak denetim ücretlerini etkileyen belirleyicileri incelemiştir. Çalışma da, banka büyüklüğü, likidite, verimlilik, kredi büyümesi, sermaye yeterliliği ve denetçi büyüklüğünün denetim ücretlerinin önemli belirleyicileri olduğunu tespit etmiştir.

Hines vd. (2015), ABD’de listelenen 3980 bankanın 2003-2011 yılları arasındaki yönetim kurulu risk komitesinin varlığı ile denetim ücreti arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Sonuçlara göre, risk komitelerinin varlığı ortalama olarak daha yüksek denetim ücretleriyle ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte, denetim ücretinin yönetim kurulu sayısı ile negatif bir ilişki gösterdiği ancak yönetim kurulu bağımsızlığı ile denetim ücreti arasında bir ilişki bulunmadığı tespit edilmiştir.

Leidner & Lenz (2017), Almanya’daki 573 kredi kuruluşunun 2009-2011 yılları arasındaki verilerini kullanarak, müşteri iş riski, kamu yararına hizmet eden kuruluşlar ve denetim ücretleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışmada, bir kredi kurumunun iş riskinin denetim ücretleriyle ilişkili olduğu tespit

edilmiştir. Ayrıca kamu yararına hizmet eden kredi kurumlarının (PIEs), yaklaşık yüzde 27,29 daha yüksek denetim ücreti ödediği belirlenmiştir.

Nehme & Jizi (2018), Financial Times Stock Exchange (FTSE-350) endeksinde listelenen finansal kuruluşların 2011-2015 yıllarındaki yönetim ve denetim kurulu özelliklerinin denetim ücreti üzerindeki etkisini araştırmışlardır. Yönetim kurulunun büyüklüğünün ve bağımsız üye oranının, denetim ücretlerini artırdığı tespit edilmiştir. Ancak yönetim kurulunda kadın üye bulunmasının ve yönetim kurulu toplantı sayısının denetim ücretleri üzerinde azaltıcı bir etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca çalışmada denetim komitesi üye sayısının, toplantı sayısının ve denetim komitesindeki finansal uzman oranının denetim ücreti üzerinde anlamlı bir etkisi tespit edilememiştir.

Umar Farooq vd. (2018), Pakistan Menkul Kıymetler Borsası'nda işlem gören KSE-100 endeksinde yer alan şirketlerin 2007-2011 yılları arasındaki yönetim kurulu ve denetim komitesi kalitesinin denetim ücreti üzerindeki etkisini araştırmışlardır. Yönetim kurulu kalitesi (yönetim kurulu büyüklüğü, yönetim kurulu bağımsızlığı, CEO ikiliği, yönetim kurulu başkanı bağımsızlığı, yönetim kurulu özsermayesi ve yönetim kurulu çalışkanlığı) ile dış denetim ücreti arasında pozitif ilişki tespit edilmiştir. Denetim komitesinin kalitesi (denetim komitesi büyüklüğü, denetim komitesi bağımsızlığı ve denetim komitesi çalışkanlığı) ise dış denetim ücretini azaltıcı etkide bulunmuştur.

Jizi & Nehme (2018), ABD Ulusal Ticari Bankalarının 2009-2015 yıllarına ait 664 şirket-yıl verisini kullanarak CEO/başkan ikili rollerinin yönetim kurulu izleme ve denetim ücretleri arasındaki ilişkiyi etkileyip etkilemediğini incelemiştir. Çalışmada, denetim ücretlerinin yönetim kurulu bağımsızlığı, yönetim kurulu büyüklüğü, CEO/başkan ikili rolü ve denetim komitesindeki finans uzmanları ile pozitif ilişkili olduğu tespit edilmiştir.

Coffie & Bedi (2019), Gana'da 2003-2014 yılları arasında faaliyet gösteren 52 finansal işletmenin Uluslararası Finansal Raporlama Standartları'nı (UFRS) benimsemelerinin ve işletme büyüklüğünün denetçi ücretleri üzerindeki etkilerini incelemiştir. Çalışmada, UFRS'nin benimsenmesinin denetim ücretlerini artırdığı tespit edilmiştir. Bu artışın, bankalar ve sigorta şirketlerinin yanı sıra tüm sektörlerde gözlemlendiği belirlenmiştir. Ayrıca denetlenen işletmenin büyüklüğünün de denetim ücretlerini artırdığı bulunmuştur.

Nawaiseh vd. (2019), Ürdün'deki 12 ulusal bankanın 2008-2015 yılları arasındaki verilerini kullanarak sahiplik yapısının denetim ücretleri üzerindeki etkisini incelemiştir. Çalışmada, geleneksel bankalarda aile ve kurumsal sahipliğin denetim ücretleri üzerinde anlamlı pozitif bir etkisi olduğu; devlet mülkiyetinin ise denetim ücreti üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı tespit edilmiştir.

Ali vd. (2020), 2003-2010 yılları arasında borsaya kayıtlı Fransız şirketlerine ilişkin verileri kullanarak en büyük pay sahibinin bir aile olduğu durumlarda, büyük pay sahiplerinin denetim ücretleri üzerindeki etkisini incelemiştir. Çalışmanın bulguları, denetim ücretleri ile büyük pay sahibinin varlığı, sayısı ve oy gücü arasında negatif bir ilişki olduğunu göstermiştir.

Yamada ve Fujita (2022), Tokyo Menkul Kıymetler Borsası'na kayıtlı şirketlerin 2010-2019 yıllarına ait verilerini analiz ederek en büyük pay sahibinin payının denetim ücreti üzerindeki etkisini araştırmıştır.

Çalışmanın sonuçları, sahiplik yoğunlaşması ile denetim ücreti arasında negatif bir ilişki bulunduğunu ortaya koymaktadır.

Ahmad vd. (2022), Pakistan’da faaliyet gösteren işletmelerin 2003-2014 yılları arasındaki 1.255 şirket-yılı gözlemine dayanarak politik bağlantılar, politik belirsizlik ve denetim ücretleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma sonuçlarına göre, sivil politik bağlantıları olan şirketlerin, bu bağlantıların istikrarsızlığı nedeniyle, bağlantısı olmayan şirketlere kıyasla daha yüksek denetim ücretleri ödediği tespit edilmiştir. Öte yandan, askeri bağlantılı işletmelerin, hükümetin istikrarlı yapısı nedeniyle, bağlantısı olmayan işletmelere göre önemli ölçüde daha düşük denetim ücretleri ödediği belirlenmiştir

Terzi & Kıymetli Şen (2023), Borsa İstanbul’da işlem gören şirketlerin denetim ücretleri ile denetim komitesinin özellikleri arasındaki ilişkiyi inceledikleri çalışmada, denetim ücreti ile iktisadi ve idari bilimler alanında eğitim alan kadın üyeler arasında anlamlı ve pozitif bir ilişki bulmuştur. Ayrıca şirketin büyüklüğü ve bağımsız denetçi ile denetim ücreti arasında da anlamlı ve pozitif bir ilişki tespit edilmiştir.

Saleh & Ragab (2023), Mısır Borsası’nda işlem gören 62 işletmenin, 2015-2020 yılları arasında farklı örgütsel biçimler ve yönetim mekanizmalarının denetim ücretleri üzerindeki etkilerini ampirik olarak incelemiştir. Sonuç olarak, denetim ücretlerinin yüzde 95,7’sinin likidite, denetim komitesi bağımsızlığı, denetim raporu gecikmesi ve denetim firmasının statüsü gibi faktörler tarafından belirlendiği tespit edilmiştir. S.355

Geçici (2024a), BIST’te işlem gören finansal olmayan 196 şirketin 2020-2022 yıllarındaki denetim ücreti ile denetim komitesi özellikleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışmada, denetim komitesi üye sayısı, bağımsızlık oranı ve yabancı üye sayısının hem bağımsız denetim ücreti hem de denetim dışı ücret ile negatif ilişkili olduğu bulunmuştur. Ayrıca denetim komitesi üyelerinin muhasebe ve finans uzmanı oranı ile bağımsız denetim ücreti arasında negatif bir ilişki tespit edilirken, bu uzmanlık oranı ile denetim dışı ücret arasında anlamlı bir ilişki saptanamamıştır.

3.2. Kurumsal Yönetim Özellikleri ve Finansal Performans Literatürü

Ulusal literatürde bankacılık sektöründe denetim ücreti ile kurumsal yönetim özelliklerini inceleyen bir çalışma bulunmaması nedeniyle kurumsal yönetim özellikleri ve finansal performans üzerine yapılmış bazı çalışmalara yer verilmiştir.

Staikouras vd. (2007), Avrupa’daki 58 büyük bankanın 2002-2004 yılı verileri kullanılarak yönetim kurulu büyüklüğü ve icracı olmayan direktörlerin oranı ile finansal performans arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Çalışmada, yönetim kurulu büyüklüğü ile banka finansal performansı arasında negatif bir ilişki tespit edilmiştir. İcracı olmayan direktörlerin oranı ile finansal performans arasında ise anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Doğan & Yıldız (2013), Borsa İstanbul’da (eski adı İMKB) işlem gören 12 bankanın 2005-2010 verilerini kullanarak yönetim kurulu büyüklüğünün banka performansı üzerindeki etkisini araştırmıştır. Çalışmada aktif kârlılığı ve özkaynak kârlılığı ile bankaların yönetim kurulu büyüklüğü arasında negatif bir ilişki tespit edilmiştir.

Liang vd. (2013), Çin'deki 50 büyük bankanın 2003-2010 yıllarına ait yönetim kurulu özelliklerinin banka performansı üzerindeki etkisini araştırmıştır. Çalışmada, yönetim kurulu büyüklüğünün banka performansı üzerinde olumsuz bir etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir.

Eker & Kurtaran (2017), Türkiye'de faaliyet gösteren 46 bankanın 2011-2013 yıllarında yönetim kurullarındaki cinsiyet çeşitliliği ile finansal performans (ROE) arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışmada yönetim kurullarındaki kadın oranı ve yönetim kurulu başkanının cinsiyetiyle finansal performans göstergesi olarak kullanılan özkaynak kârlılığı (ROE) arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Al Farooque vd. (2020), Tayland Borsası'nda 2000-2016 yıllarında işlem gören 452 şirketin yönetim kurulu ve denetim komitesi özelliklerinin ve sahiplik yapılarının piyasa bazlı finansal performans üzerindeki etkisini araştırmıştır. Çalışmada, yönetim kurulu büyüklüğü ile finansal performans arasında pozitif bir ilişki tespit edilirken, denetim komitesi büyüklüğü ile finansal performans arasında anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir.

Eker (2022), Türkiye'de faaliyet gösteren 16 mevduat bankasının 2018-2020 verilerini kullanarak yönetim kurulundaki bağımsız üye oranının, uzman üye oranının ve kadın üye oranının özkaynak kârlılığı (ROE) üzerindeki etkisini incelemiştir. Araştırma sonucunda yönetim kurulu bağımsız üye oranı ve uzman üye oranı ile özkaynak kârlılığı arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Ancak yönetim kurulundaki kadın üye oranı ile özkaynak kârlılığı arasında anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir.

Taşşümer & Cengiz (2022), Borsa İstanbul'da kesintisiz işlem gören 11 bankanın 2010-2020 yıllarına ait kurumsal yönetim göstergeleri ile finansal performanslar arasındaki ilişki incelenmiştir. Çalışmada yönetim kurulu üye sayısı ve en büyük ortağın payı ile ROE arasında negatif bir ilişki tespit edilmiştir. Yabancı yönetim kurulu üye oranının hem ROA hem de ROE ile negatif ilişkili olduğu bulunmuştur. Kadın yönetim kurulu üye oranı ile finansal performansın tüm değişkenleri arasında anlamlı bir ilişkisi tespit edilememiştir.

Hokka & Biber (2024), gelişmekte olan ülkelerin borsalarında işlem gören 75 bankanın 2011-2021 yıllarına ait yönetim kurulu yapısı ile banka performansı (ROA) arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışmada, yönetim kurulu üye sayısı ve ikilik değişkeninin banka performansı üzerinde negatif etkisi tespit edilmiştir.

Bu çalışma, denetim ücretleri üzerine yapılan önceki çalışmalardan birkaç açıdan farklılık göstermektedir. Gelişmiş ülkelerde denetim ücretlerinin denetim raporlarında açıklanması, Türkiye'ye kıyasla daha önce zorunlu hâle geldiğinden, bu konuda kapsamlı bir literatür oluşmuştur. Türkiye'de denetim ücretlerinin halka açık ve büyük işletmeler tarafından açıklanması 2021 yılında zorunlu hâle getirilmiştir. Bu nedenle, Türkiye'de denetim ücretleri üzerine yapılan çalışmalar sınırlıdır. Türkiye'deki bankacılık alanında yapılan çalışmalarda kurumsal yönetim ile finansal performans ilişkisi sıklıkla incelenmiş olmakla birlikte, kurumsal yönetim özelliklerinin denetim ücretleri üzerindeki etkisini ele alan bir ulusal çalışmaya rastlanmamıştır. Bu çalışma, kurumsal yönetim özelliklerinin denetim ücretleri üzerindeki etkisini Türk bankacılık sektörü bağlamında ele almasıyla literatürde özgün bir yere sahiptir ve alana önemli bir katkı sunmaktadır.

3.3. Hipotezler

Çalışmada, kurumsal yönetim özelliklerinin bağımsız denetim ücreti ve denetim dışı ücretlerle anlamlı bir ilişkinin olup olmadığı araştırılmıştır. Araştırma sorusuna uygun olarak beş ana ve on altı hipotez geliştirilmiştir. Genel olarak literatürde kurumsal yönetim özelliklerinin denetim ücretleri üzerindeki etkisinin farklı sonuçları bulunmaktadır. Bu nedenle hipotezlerde ilişkinin varlığı ya da yokluğu durumuna bakılmıştır. Hipotezlerin oluşturulmasında Tablo 2’deki referanslardan faydalanılmıştır.

Yönetim kurulundaki kişi sayısı: Literatürde, yönetim kurulu üye sayısının denetim ücretleri üzerindeki etkisine ilişkin farklı bulgular bulunmaktadır. Bazı çalışmalarda yönetim kurulu üye sayısındaki artışın denetim ücretlerini yükselttiği bulunmuştur (Ahmad vd., 2022: 268; Jizi & Nehme, 2018: 236; Nehme & Jizi, 2018: 307). Buna karşılık bir başka çalışmada ise yönetim kurulu büyüklüğünün denetim ücretlerini düşürdüğü tespit edilmiştir (Hines vd., 2015: 78).

H1: Yönetim kurulundaki kişi sayısı ile denetim ücretleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H_{1A} : Yönetim kurulundaki kişi sayısı (BD_Size) ile bağımsız denetim ücreti (LN_IAF) arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H_{1B} : Yönetim kurulundaki kişi sayısı (BD_Size) ile denetim dışı ücretler (LN_NAF) arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Yönetim kurulundaki kadın üye oranı: Literatürde, yönetim kurulundaki kadın üye oranının denetim ücretleri üzerindeki etkisine ilişkin farklı bulgular bulunmaktadır. Bazı çalışmalarda yönetim kurulundaki kadın üye oranındaki artışın denetim ücretlerini artırdığı bulunmuştur (Ghosh, 2019: 107). Buna karşılık bir başka çalışmada ise yönetim kurulundaki kadın üye oranının denetim ücretlerini düşürdüğü tespit edilmiştir (Nehme & Jizi, 2018: 307).

H2: Yönetim kurulundaki kadın üye oranı ile denetim ücretleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H_{2A} : Yönetim kurulundaki kadın üye oranı (BD_Fem) ile bağımsız denetim ücreti (LN_IAF) arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H_{2B} : Yönetim kurulundaki kadın üye oranı (BD_Fem) ile denetim dışı ücretler (LN_NAF) arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Yönetim kurulundaki yabancı üye oranı: Literatürde, yönetim kurulundaki yabancı üye oranının denetim ücretleri üzerindeki etkisine ilişkin az sayıda çalışmaya rastlanmıştır. Geçici, (2024a: 1390), denetim komitesindeki yabancı üye oranının denetim ücretleri üzerindeki etkisini incelediği çalışmada negatif bir ilişki bulmuştur. Uluslararası ve ulusal literatürde genel olarak yönetim kurulundaki yabancı üye oranının finansal performansla ilişkisine bakılmıştır.

H3: Yönetim kurulundaki yabancı üye oranı ile denetim ücretleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H_{3A} : Yönetim kurulundaki yabancı üye oranı (BD_For) ile bağımsız denetim ücreti (LN_IAF) arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H_{3B} : Yönetim kurulundaki yabancı üye oranı (BD_For) ile denetim dışı ücretler (LN_NAF) arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Denetim komitesindeki üye sayısı: Literatürde, denetim komitesindeki üye sayısının denetim ücretleri üzerindeki etkisine ilişkin farklı bulgular bulunmaktadır. Bazı çalışmalarda denetim komitesindeki üye sayısındaki artışın denetim ücretlerini azalttığı bulunmuştur (Geçici, 2024a: 1395; Ghosh, 2019: 108). Buna karşılık bir başka çalışmalar da ise denetim komitesindeki üye sayısının denetim ücretlerini etkilemediği tespit edilmiştir (Ahmad vd., 2022: 268; Hines vd., 2015: 75).

H4: Denetim komitesindeki kişi sayısı ile denetim ücretleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H_{4A} : Denetim komitesindeki kişi sayısı (AC_Size) ile bağımsız denetim ücreti (LN_IAF) arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H_{4B} : Denetim komitesindeki kişi sayısı (AC_Size) ile denetim dışı ücretler (LN_NAF) arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Şirketin en büyük ortağının payı: Literatürde, şirketin en büyük ortağının payının denetim ücretleri üzerindeki etkisine ilişkin farklı bulgular bulunmaktadır. Bazı çalışmalarda yönetim kurulundaki en büyük ortağın payındaki artışın denetim ücretlerini azalttığı bulunmuştur (Ali vd., 2020: 31; Yamada & Fujita, 2022: 1). Buna karşılık, bir başka çalışmada ise şirketin en büyük ortağının payının denetim ücretlerini etkilemediği tespit edilmiştir (Geçici, 2024b: 556).

H5: Şirketin en büyük ortağının payı ile denetim ücretleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H_{5A} : Şirketin en büyük ortağının payı (L_Share) ile bağımsız denetim ücreti (LN_IAF) arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H_{5B} : Şirketin en büyük ortağının payı (L_Share) ile denetim dışı ücretler (LN_NAF) arasında anlamlı bir ilişki vardır.

4. ARAŞTIRMA

Kurumsal yönetim özellikleri ile denetim ücretleri arasındaki ilişkiyi analiz etmek için panel veri regresyon modeli ile tahminleme yapılmıştır. Bağımlı değişken olarak bağımsız denetim ücreti ve denetim dışı ücretler kullanılmıştır. Bağımsız değişkenler ise kurumsal yönetim özellikleri kapsamında yönetim kurulu üye sayısı, yönetim kurulundaki kadın üye oranı, yönetim kurulundaki yabancı üye oranı, denetim komitesi üye sayısı ve en büyük pay sahipliği oranı olarak belirlenmiştir. Araştırmada, her bir ücret türü için model oluşturularak analiz gerçekleştirilmiştir

$$LN_IAF_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 BD_Size_{i,t} + \beta_2 BD_Fem_{i,t} + \beta_3 BD_For_{i,t} + \beta_4 AC_Size_{i,t} + \beta_5 L_Share_{i,t} + \beta_6 LN_TA_{i,t} + \beta_7 LEV_{i,t} + Yıl + \varepsilon_{i,t} \quad (1)$$

$$LN_NAF_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 BD_Size_{i,t} + \beta_2 BD_Fem_{i,t} + \beta_3 BD_For_{i,t} + \beta_4 AC_Size_{i,t} + \beta_5 L_Share_{i,t} + \beta_6 LN_TA_{i,t} + \beta_7 LEV_{i,t} + Yıl + \varepsilon_{i,t} \quad (2)$$

Modellerde yer alan LN_IAF, bağımsız denetim ücretinin doğal logaritmasını; LN_NAF, denetim dışı ücretlerin doğal logaritmasını; BD_Size, yönetim kurulundaki üye sayısı; BD_Fem, yönetim kurulundaki kadın üye oranı; BD_For, yönetim kurulundaki yabancı üye oranını; AC_Size, denetim komitesindeki üye sayısını; L_Share, şirketin en büyük ortağının payını; LN_TA, aktif toplamının doğal logaritmasını; LEV, kaldıraç oranını; Yıl, şirketin incelenen yıl kuklasını ve ϵ , hata terimini ifade etmektedir.

4.1. Örneklem, Değişkenler ve Metotlar

Araştırmada Türkiye’de faaliyette bulunan halka açık olan ve olmayan 23 mevduat bankasının kurumsal yönetim özellikleri ve denetim ücretlerinin 2020-2023 yılları arasındaki verileri kullanılmıştır. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) verilerine göre, Türkiye’de 33 mevduat, 20 kalkınma ve yatırım, 9 katılım bankası ve 1 TMSF bünyesinde olmak üzere toplam 63 banka bulunmaktadır. Bankacılık sektöründe her bir banka türünün farklı özellikler göstermesi nedeniyle çalışmada yalnızca mevduat bankaları örneklem olarak seçilmiştir. Eksik veriler nedeniyle TMSF bünyesindeki bir mevduat bankası analize dahil edilmemiş olup, birden fazla şubeye sahip olma kriterine göre yapılan seçim sonucunda nihai örneklem 23 mevduat bankasından oluşmaktadır.

Tablo 1’de yer alan Türkiye’deki 23 mevduat bankasından Halkbank, Vakıfbank ve Ziraat Bankası kamu bankasıdır. Akbank, AnadoluBank, Fibabank, Şekerbank, Turkish Bank, Türk Ekonomi Bankası, İşbankası ve Yapı ve Kredi Bankası özel sermayeli mevduat bankasıdır. Alternatif Bank, Arap Türk Bankası, Burgan Bank, Citibank, Denizbank, Garanti Bankası, HSBC, ICBC Turkey Bank, ING Bankası, Odebank, QNB Finansbank ve Turkland Bank ise Türkiye’de kurulmuş yabancı sermayeli bankalar olarak sınıflandırılmaktadır (Türkiye Bankalar Birliği, 2024).

Tablo 1. Mevduat Bankaları

Banka Adı		
Akbank	Halk Bankası	Şekerbank
Alternatif Bank	HSBC	Turkish Bank
Arap Türk Bankası	ICBC Turkey Bank	Turkland Bank
Burgan Bank	ING Bankası	Türk Ekonomi Bankası
Citibank	İşbankası	Vakıflar Bankası
Denizbank	Odeabank	Yapı Kredi Bankası
Fibabank	QNB Finansbank	Ziraat Bankası
Garanti Bankası	Anadolubank	

Bu çalışmada bağımlı değişken bağımsız denetim raporunda yer alan bağımsız denetim ücreti ve denetim dışı ücretler esas alınmıştır. Önceki çalışmalarla uyum sağlamak ve veri dağılımını normalize ederek analiz sonuçlarının güvenilirliğini artırmak amacıyla denetim ücretlerinin doğal logaritması kullanılmıştır. Bağımsız değişken olarak ele alınan kurumsal yönetim özellikleri kapsamında, yönetim kurulundaki kişi sayısı, kadın üye oranı, yabancı üye oranı, denetim komitesindeki üye sayısı ve en büyük hissedarlık oranı dikkate alınmıştır.

Aktif toplamı ve kaldıraç oranı kontrol değişkenleri olarak ele alınmıştır. Yönetim kurulu başkanı ve CEO'nun aynı kişi olmasını ifade eden ikilik ile dört büyük denetim şirketi tarafından denetlenme değişkenleri, bankalar arasında farklılık göstermediği için analize dahil edilmemiştir. Ayrıca, icracı olmayan (bağımsız) yönetim kurulu üyesi sayısı ile yönetim kurulu ve denetim komitesi toplantı sayısı verileri, örneklemdeki birçok bankanın raporlarında yer almadığından analizde kullanılmamıştır. Tablo 2'de araştırmada kullanılan değişkenlerin tanımları, referans listeleri ve veri kaynakları yer almaktadır.

Tablo 2. Değişkenlerin Tanımları, Literatür ve Veri Kaynağı

Değişken Adı	Tanımlar	Literatür	Veri Kaynağı
Bağımsız Denetim Ücreti (LN_IAF)	Bağımsız denetim ücretinin doğal logaritması	(Cameran & Perotti, 2014; Hines vd., 2015; Jizi & Nehme, 2018; Leidner & Lenz, 2017; Nawaiseh vd., 2019; Nehme & Jizi, 2018; Soyemi & Olowookere, 2013; Umar Farooq vd., 2018)	Bağımsız denetim raporlarından elle toplanmıştır.
Denetim Dışı Ücretler (LN_NAF)	Denetim dışı ücretlerin doğal logaritması ¹	(Boo & Sharma, 2008; Nehme & Jizi, 2018)	Bağımsız denetim raporlarından elle toplanmıştır.
Yönetim Kurulundaki Kişi Sayısı (BD_Size)	Yönetim kurulundaki üye sayısı	(Hines vd., 2015; Jizi & Nehme, 2018; Nehme & Jizi, 2018; Umar Farooq vd., 2018)	Bağımsız denetim raporlarından elle toplanmıştır.
Kadın Oranı (BD_Fem)	Yönetim kurulundaki kadın üye oranı	(Nehme & Jizi, 2018)	Bağımsız denetim raporlarından elle toplanmıştır.
Yabancı Oranı (BD_For)	Yönetim kurulundaki yabancı üye oranı	(Geçici, 2024a; Taşsümer & Cengiz, 2022)	Bağımsız denetim raporlarından elle toplanmıştır.
Denetim Komitesi Üye Sayısı (AC_Size)	Denetim komitesindeki üye sayısı	(Jizi & Nehme, 2018; Nehme & Jizi, 2018; Umar Farooq vd., 2018)	Bağımsız denetim raporlarından elle toplanmıştır.
En Büyük Hissedar (L_Share)	Şirketin en büyük ortağının payı	(Ali vd., 2020; Nawaiseh vd., 2019; Yamada & Fujita, 2022)	Bağımsız denetim raporlarından elle toplanmıştır.
Banka Büyüklüğü (LN_TA)	Aktif toplamının doğal logaritması	(Boo & Sharma, 2008; Jizi & Nehme, 2018; Nehme & Jizi, 2018; Umar Farooq vd., 2018)	Kamuyu Aydınlatma Platformu (KAP), Türkiye Bankalar Birliği (TBB)
Kaldıraç (LEV)	Toplam Yükümlülükler / Toplam Varlıklar	(Jizi & Nehme, 2018; Nehme & Jizi, 2018)	Kamuyu Aydınlatma Platformu (KAP), Türkiye Bankalar Birliği (TBB)

Araştırmada kurumsal yönetim özelliklerii ile denetim ücreti arasındaki ilişki STATA'da literatür takip edilerek Ordinary Least Square (OLS) ile analiz edilmiştir (Boo & Sharma, 2008: 28; Cameran & Perotti, 2014: 161; Hines vd., 2015: 75; Leidner & Lenz, 2017: 332). Araştırmada tanımlayıcı bilgilere, korelasyon ve regresyon analizine yer verilmiştir.

¹ Kullanılan formül LN(NAF+1)'dir. Bu kullanım NAF=0 olduğu durumlarda yani herhangi bir denetim dışı ücretleri ödemeyen şirketler için anlamlı bir logaritma dönüşümü sağlamak için yapılmıştır.

4.2. Tanımlayıcı Analizler

Tablo 3'teki veriler, bağımsız denetim ücreti ve denetim dışı ücretlerin yanı sıra yönetim kurulu ve denetim komitesi özellikleri, en büyük hissedarlık oranı ve kontrol değişkenlerinin özet istatistiklerini göstermektedir. Bağımsız denetim ücreti ortalaması 8.892 bin TL, medyanı 4.431 bin TL ve standart sapması 12.700 bin TL'dir. Bağımsız denetim ücretleri 472 bin TL ile 81.800 bin TL arasında değişmektedir. Bu geniş aralık, şirketlerin bağımsız denetim için ödedikleri ücretlerde önemli bir farklılık olduğunu göstermektedir. Bu farklılık, denetim hizmetlerinin kapsam ve niteliğindeki değişimden kaynaklanabilir. Bağımsız denetim ücretinin logaritmik dönüşümü daha dengeli bir dağılım sergileyerek ortalama 15.29 ve standart sapma 1,19 olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 3'te denetim dışı ücretlerin ortalaması 1.620 bin TL, medyanı 428 bin TL ve standart sapması 2.932 bin TL'dir. En düşük denetim dışı ücretler 0 TL, en yüksek ise 20.200 bin TL'dir. Bazı şirketler bu hizmetler için hiçbir ücret ödememişken, bazıları oldukça yüksek tutarlar ödemiştir. Bu durum, denetim dışı hizmetlerin şirketler arasında farklı şekillerde değerlendirildiğini ve bu alandaki harcamaların farklılaştığını göstermektedir. Logaritmik dönüşümle denetim dışı ücretler ortalaması 10.30, standart sapması ise 5,99 olarak hesaplanmıştır ve bu dönüşümle veri setinde daha dengeli bir dağılım sağlanmıştır.

Yönetim kurulu büyüklüğü, ortalama 9.10 üyeden oluşmakta ve medyanı 9 olarak gözlemlenmektedir. Yönetim kurulunda kadın üye oranı ortalama yüzde 16, yabancı üye oranı ise yüzde 34'tür. Bazı şirketlerde yönetim kurulunda hiç kadın ya da yabancı üye bulunmazken, bazı şirketlerde bu oranlar kadın için yüzde 50 ve yabancı üye için yüzde 80'e kadar çıkmaktadır. Denetim komitesi büyüklüğü ortalama 2.53 olup, medyan değeri 2'dir.

Tablo 3. Tanımlayıcı İstatistikler

Değişkenler	N	Ortalama	Medyan	Stan. Sapma	Minimum	Maksimum
Bağımsız Denetim Ücreti (Bin TL)	92	8892	4431	12700	472	81800
Denetim Dışı Ücretler (Bin TL)	92	1620	428	2932	0	20200
Bağımsız Denetim Ücreti (LN_IAF)	92	15.29	15.30	1.19	13.06	18.22
Denetim Dışı Ücretler (LN_NAF)	92	10.30	12.97	5.99	0	16.82
BD_Size	92	9.10	9	1.99	4	12
BD_Fem	92	.16	.14	.11	0	.5
BD_For	92	.34	.36	.28	0	.8
AC_Size	92	2.53	2	.70	1	4
L_Share	92	.74	.76	.24	.31	1
LN_TA	92	25.58	25.18	1.88	21.21	28.97
LEV	92	90.20	91.20	3.77	79.25	96.30

Not: LN_IAF, bağımsız denetim ücretinin doğal logaritması; LN_NAF, denetim dışı ücretlerin doğal logaritması; BD_Size, yönetim kurulundaki üye sayısı; BD_Fem, yönetim kurulundaki kadın üye oranı; BD_For, yönetim kurulundaki yabancı üye oranını; AC_Size, denetim komitesindeki üye sayısını; L_Share, şirketin en büyük ortağının payını; LN_TA, aktif toplamının doğal logaritması ve LEV, kaldıraç oranını ifade etmektedir.

Tablo 3’te en büyük hissedarlık oranı ortalama yüzde 74 olup, bazı şirketlerde bu oran yüzde 100’e kadar çıkmaktadır. Toplam aktiflerin doğal logaritması ortalama 25.58 olarak verilmiştir ve bu değer bankaların finansal büyüklüğü hakkında bilgi vermektedir. Kaldıraç oranı ortalama yüzde 90 ile oldukça yüksek bir seviyededir ve bu da bankaların borçlanma yoluyla finansman sağlamaya eğilimli olduğunu göstermektedir.

Tablo 4’te tüm değişkenler arasındaki ilişkiyi gösteren korelasyon analizine yer verilmiştir. Modelde bağımsız denetim ücreti ve denetim dışı ücretler arasında pozitif bir ilişki görülmektedir. Yönetim kurulu üye sayısı (BD_Size) ve şirket büyüklüğü (LN_TA) ile bağımsız denetim ücreti (LN_IAF) arasında pozitif; yönetim kurulundaki yabancı üye oranı (BD_For) ve en büyük hissedar oranı (L_Share) ile bağımsız denetim ücreti arasında ise negatif korelasyon görülmüştür. Ayrıca şirket büyüklüğü (LN_TA) ve kaldıraç oranı (LEV) ile denetim dışı ücretler (LN_NAF) arasında pozitif; yönetim kurulu kadın üye oranı (BD_Fem) ile denetim dışı ücretler (LN_NAF) arasında negatif korelasyon görülmüştür.

Tablo 4’te çoklu bağlantı sorunu olmadığını kanıtlamak için bağımsız değişkenler arasındaki korelasyonun 0.80’i geçmemesi gerekmektedir. Bağımsız değişkenler arasında en yüksek korelasyon yönetim kurulu yabancı üye oranı (BD_For) ile şirket büyüklüğü (LN_TA) arasındaki -0.514’lük değerdir. Bu korelasyon oranı yüzde 80’i geçmediği için değişkenler arasında çoklu bağlantı sorununun olmadığını göstermektedir. Ayrıca bağımsız değişkenler setinin tamamıyla ilgili olan varyans şişirme faktörünün (VIF) belirlenen 10 kesme noktasından düşük olduğu hesaplanmıştır (Hair vd., 2009: 197). Bulgular, en yüksek VIF değerinin 2,50 olduğunu göstermektedir. Çalışmada, VIF değerinin kabul edilebilir sınır olan 10’dan az olması, çoklu bağlantının bir sorun oluşturmasının olası olmadığını göstermektedir.

Tablo 4. Korelasyon Matrisi ve VIF Değeri

Değişkenler	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	VIF
(1) LN_IAF	1.000									-
(2) LN_NAF	0.311 (0.003)	1.000								-
(3) BD_Size	0.425 (0.000)	0.146 (0.166)	1.000							2.10
(4) BD_Fem	0.007 (0.944)	-0.240 (0.021)	-0.292 (0.005)	1.000						1.29
(5) BD_For	-0.446 (0.000)	-0.169 (0.108)	-0.334 (0.001)	0.344 (0.001)	1.000					2.50
(6) AC_Size	-0.170 (0.105)	0.033 (0.756)	0.265 (0.011)	0.034 (0.749)	0.428 (0.000)	1.000				1.71
(7) L_Share	-0.197 (0.060)	-0.007 (0.948)	-0.440 (0.000)	0.173 (0.100)	0.339 (0.001)	-0.006 (0.954)	1.000			1.48
(8) LN_TA	0.801 (0.000)	0.574 (0.000)	0.388 (0.000)	-0.042 (0.693)	-0.514 (0.000)	-0.155 (0.139)	-0.028 (0.794)	1.000		1.89
(9) LEV	0.048 (0.653)	0.181 (0.083)	0.181 (0.084)	0.008 (0.941)	0.032 (0.764)	-0.034 (0.751)	0.049 (0.642)	0.200 (0.056)	1.000	1.22

Tablo 5’te sunulan OLS regresyon analizi sonuçları, bağımsız denetim ücreti (Model 1) ve denetim dışı ücretler (Model 2) için kurumsal yönetim özelliklerinin etkisini değerlendirmektedir.

Model 1’de, bağımsız denetim ücretini etkileyen faktörler açısından bakıldığında, yönetim kurulu büyüklüğü (BD_Size) ve şirket büyüklüğünün (LN_TA) pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı etkilere sahip olduğu görülmektedir. BD_Size, bağımsız denetim ücretini pozitif yönde ve yüzde 5 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde etkilemektedir ($t = 2.28$). Bu sonuç, yönetim kurulu büyüklüğünün artmasının bağımsız denetim ücretlerini artırabileceğine işaret etmektedir. Benzer şekilde, şirket büyüklüğünün bağımsız denetim ücretlerini artırıcı bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir. En büyük hissedarın oranı (L_Share), bağımsız denetim ücreti üzerinde -0.7421 katsayısıyla negatif ve yüzde 1 düzeyinde anlamlı bir etkiye sahiptir ($t = -2.63$). Bu sonuç, en büyük hissedarın sahiplik oranı arttıkça bağımsız denetim ücretlerinin azaldığını göstermektedir. Bu durum, büyük hissedarlığın yüksek olduğu şirketlerde bağımsız denetim talebinin veya denetim maliyetlerinin daha düşük olabileceğine işaret etmektedir. Ayrıca kaldıraç oranı (LEV), bağımsız denetim ücretini negatif yönde etkileyerek yüzde 10 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($t = -1.97$). Bu durumda kaldıraç oranının yüksekliği bağımsız denetim ücretini azaltmaktadır. Modelin F testi sonucu 38.48 ile anlamlıdır ($\text{Prob} > F = 0.0000$), bu da modelin genel olarak iyi bir uyuma sahip olduğunu ve bağımsız değişkenlerin bağımlı değişken üzerindeki etkisinin anlamlı olduğunu ortaya koymaktadır. Modelin açıklayıcılık düzeyi ise yüzde 80.46 ($R^2 = 0.8046$) olarak oldukça yüksektir.

Tablo 5. OLS Regresyon Analizi Sonuçları

Panel: Kurumsal Yönetim Özellikleri				
	Model 1: Bağımsız Denetim Ücreti		Model 2: Denetim Dışı Ücretler	
Değişkenler	Coef.	t değeri	Coef.	t değeri
BD_Size	.0919	2.28**	-.8090	-2.45**
BD_Fem	.4703	0.79	-20.0086	-4.14***
BD_For	.1570	0.50	6.8255	2.66***
AC_Size	-.1583	-1.54	.7466	0.89
L_Share	-.7421	-2.63***	-3.3804	-1.47
LN_TA	.4340	10.73***	2.7631	8.36***
LEV	-.0319	-1.97*	.0405	0.31
Constant (sabit)	6.6053	4.35***	-55.102	0.000
Yıl kuklası	Evet		Evet	
F testi	38.48		9.39	
Prob>F	0.0000		0.0000	
(Adjusted) R2	0.8046		0.4798	

***, ** ve * sırasıyla %1, %5 ve %10’luk bir anlamlılık düzeyini göstermektedir.

Tablo 5'teki Model 2'de, denetim dışı ücretler üzerinde yönetim kurulu özelliklerinin bazı değişkenlerde güçlü ve anlamlı etkileri olduğu gözlemlenmektedir. Yönetim kurulu büyüklüğü (BD_Size), denetim dışı ücretler üzerinde -0.8090 katsayısıyla negatif ve yüzde 5 düzeyinde anlamlı bir etkiye sahiptir ($t = -2.45$). Bu durum, yönetim kurulu büyüklüğünün artmasıyla denetim dışı ücretlerin azalma eğiliminde olduğunu göstermektedir. Bu sonuç, büyük yönetim kurullarının daha düşük denetim dışı ücret ödemesi eğiliminde olduğunu göstermektedir. Benzer şekilde yönetim kurulundaki kadın üye oranı (BD_Fem), denetim dışı ücretleri negatif yönde etkileyerek yüzde 1 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bir etki göstermektedir ($t = -4.14$). Bu, yönetim kurulunda kadın üye oranının artmasıyla denetim dışı ücretlerin azalma eğiliminde olduğunu göstermektedir. Yönetim kurulundaki yabancı üye oranı (BD_For), denetim dışı ücretleri pozitif yönde etkileyerek yüzde 1 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkiye sahiptir ve bu oranının yüksekliği denetim dışı ücretleri artırabileceğini göstermektedir ($t = 2.66$). Şirket büyüklüğü (LN_TA), denetim dışı ücretler üzerinde yüzde 1 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkiye sahip olup güçlü bir pozitif ilişki göstermektedir ($t = 8.36$).

Model 2'de, kaldıraç oranı (LEV) ve en büyük hissedarın payının (L_Share), denetim dışı ücretler üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkiye sahip olmadığı tespit edilmiştir. F testi değeri 9.39 olan modelin anlamlılığı yüksek ($\text{Prob} > F = 0.0000$), ancak bu modelin açıklayıcılığı yüzde 47.98 ($R^2 = 0.4798$) düzeyinde olup, bağımsız denetim ücreti modeline göre daha düşük bir açıklama gücüne sahiptir.

Bu regresyon analizinde, kurumsal yönetim özelliklerinin çoğu, bağımsız denetim ücreti ve denetim dışı ücretler üzerinde anlamlı etkiler sergilemekte ve denetim maliyetlerinin belirleyicileri arasında yer almaktadır. Ancak denetim komitesi üye sayısının (AC_Size) her iki ücret türü üzerinde kayda değer bir etki göstermemesi, denetim komitesinin büyüklüğünün bu maliyetleri doğrudan etkileyen bir unsur olmadığını ortaya koymaktadır.

Bağımsız denetim ücretiyle ilgili analizde, H_{1A} hipotezi (BD_Size) ve H_{5A} hipotezi (L_Share) desteklenmiş, bu değişkenlerin bağımsız denetim ücreti üzerinde anlamlı bir etkisi olduğu görülmüştür. Diğer yandan, H_{2A} hipotezi (BD_Fem), H_{3A} hipotezi (BD_For) ve H_{4A} hipotezi (AC_Size) anlamlı bulunmadığından reddedilmiştir. Denetim dışı ücretler için yapılan analizde ise H_{1B} hipotezi (BD_Size), H_{2B} hipotezi (BD_Fem) ve H_{3B} hipotezi (BD_For) desteklenmiş; ancak H_{4B} (AC_Size) ve H_{5B} (L_Share) hipotezleri anlamlı bir ilişki göstermediği için reddedilmiştir. Bu sonuçlar, denetim ücretleri üzerinde bazı değişkenlerin etkili olduğunu ancak tüm hipotezlerin aynı derecede desteklenmediğini ortaya koymaktadır.

5. SONUÇ

Kurumsal yönetim ve muhasebe alanında yapılan yasal düzenlemeler, finansal bilgi kullanıcılarının beklentilerini artırmıştır. Bilgi kullanıcıları, finansal ve finansal olmayan bilgilerin şeffaf bir şekilde kamuoyuna açıklanmasını talep etmektedir. Bu doğrultuda getirilen düzenlemelerden biri, 2021 yılından itibaren denetim ücretlerinin finansal tablo dipnotlarında gösterilmesinin zorunlu hale getirilmesidir. Denetim ücretleri, işletmenin yapısı, operasyonel karmaşıklığı, iç kontrol sistemlerinin sağlamlığı ve denetim komitesi ile diğer ilgili kişilerin muhasebe ve denetim konularındaki bilgi düzeylerine göre değişiklik gösterebilmektedir. Tüm bu faktörlerin etkisi göz önüne alındığında, güçlü bir kurumsal yöne-

tim yapısının denetim sürecine katkısı, finansal raporlamada güven ve şeffaflığın sağlanması açısından büyük önem taşımaktadır.

Bu çalışma, 2020-2023 yılları arasında Türkiye’de faaliyet gösteren halka açık olan ve olmayan mevduat bankalarının kurumsal yönetim özelliklerinin denetim ücretleri üzerindeki etkisini incelemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda, bağımsız denetim ücreti ve denetim dışı ücretler bağımlı değişken; yönetim kurulu üye sayısı, kadın üye oranı, yabancı üye oranı, denetim komitesi üye sayısı ve en büyük hissedar oranı ise bağımsız değişkenler olarak belirlenmiştir. Panel veri regresyon modeli kullanılarak yapılan analizler sonucunda, yönetim kurulu üye sayısı (BD_Size) ile bağımsız denetim ücretleri arasında pozitif bir ilişki bulunmuştur. Bu durum, yönetim kurulu üye sayısındaki artışın stratejik kararlar alma ve genel gözetim sorumluluklarının genişlemesine yol açması nedeniyle şirketin finansal raporlama süreçlerinde daha fazla denetim ihtiyacı oluşmasıyla açıklanabilir. Bu sonuç, literatürde Nehme & Jizi (2018: 307) ile Jizi & Nehme (2018: 217) bulgularıyla benzerlik gösterirken, Hines vd. (2015: 59) bulgularından farklılık göstermektedir. Öte yandan, bağımsız denetim ücreti, bankadaki en büyük hissedar oranı (L_Share) ile negatif ilişkili bulunmuştur. Bu durum, büyük hissedarların daha etkin gözetim sağlayarak dış denetim ihtiyacını ve maliyetini azaltma eğiliminde olabileceğini göstermektedir. Elde edilen bu sonuç, finansal olmayan işletmeler üzerinde benzer bir negatif etki bulan Yamada & Fujita’nın (2022: 16) çalışmasıyla uyumlu ancak ilişki tespit edemeyen Geçici’nin (2024b: 547) çalışmasıyla farklılık göstermektedir. Ayrıca, bağımsız denetim ücreti ile denetim komitesi üye sayısı (AC_Size) arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Bu bulgu, Nehme & Jizi’nin (2018: 307) sonuçlarıyla uyumludur.

Yönetim kurulundaki kadın üye oranı (BD_Fem) ile bağımsız denetim ücreti arasında anlamlı bir ilişki bulunmazken, kadın üye oranı ile denetim dışı ücretler arasında azaltıcı bir ilişki tespit edilmiştir. Bu durum, yönetim kurulunda kadınların varlığının daha sıkı gözetim ve etkili risk yönetimi sağladığı için bağımsız denetim dışında ek hizmetlere duyulan ihtiyacı azaltabileceğine işaret edebilir. Literatürde de denetim ücretleri ile yönetim kurulundaki kadın üye oranı arasında benzer bir negatif ilişki bulunmuştur (Nehme & Jizi, 2018: 307).

Denetim dışı ücretlerin, yönetim kurulu üye sayısı (BD_Size) ile negatif; yönetim kurulu yabancı üye oranı (BD_For) ile pozitif ilişkili olduğu bulunmuştur. Denetim dışı ücretlerin yönetim kurulu üye sayısı ile negatif bir ilişki göstermesi, yönetim kurulunda daha fazla üyenin bulunmasının denetim dışı hizmetlere duyulan gereksinimi sınırlayabileceğini göstermektedir. Bu durum, yönetim kurulunun büyüklüğünün, şirketin iç kontrol süreçlerinin daha titiz bir şekilde izlenmesine olanak sağlayarak denetim dışı hizmetlere duyulan gereksinimi düşürdüğü şeklinde yorumlanabilir. Öte yandan denetim dışı ücretlerin yönetim kurulundaki yabancı üye oranı ile pozitif ilişkili olması, yabancı üyelerin farklı yasal düzenlemeler ve risk yönetimi standartları doğrultusunda ek danışmanlık veya uyum hizmetlerine ihtiyaç duymalarıyla açıklanabilir. Yabancı üyelerin, uluslararası tecrübe ve bilgi birikimi ile şirkete değer katmakla birlikte, bu değer artışının denetim dışı hizmetlerdeki gereksinimi artırdığı düşünülebilir.

İşletme büyüklüğü (LN_TA) ise hem denetim hem de denetim dışı ücretlerle pozitif ilişkilidir. Büyük işletmeler, daha karmaşık operasyonlar, geniş coğrafi faaliyet alanları ve daha fazla paydaş nedeniyle finansal raporlamada daha yüksek şeffaflık ve uyumluluk standartlarını sağlamaya ihtiyaç duymaktadır. Bu durum, bağımsız denetim süreçlerinde kapsamlı inceleme yapılması ve uyum ile risk yönetimi gibi

ek hizmetlere olan gereksinimi artırarak denetim ve denetim dışı ücretlerin yükselmesine yol açabilmektedir. Literatürde, çoğu çalışma işletme büyüklüğünün denetim ücretlerini artırdığını tespit etmiştir (Boo & Sharma, 2008: 28; Coffie & Bedi, 2019: 446).

Çalışmada bazı kısıtlar bulunmaktadır. İlk olarak, araştırma yalnızca Türkiye’de faaliyet gösteren 23 mevduat bankasıyla sınırlıdır. Bu nedenle elde edilen sonuçların genelleştirilmesi aşamasında bu sınırlılığın dikkate alınması gerekmektedir. İkinci olarak, ikilik ve denetim komitesinin muhasebe ve finans uzmanlığı gibi bazı değişkenler, mevduat bankalarında benzer özellikler gösterdiği için analize dahil edilmemiştir. Son olarak, yönetim kurulundaki icracı olmayan üye sayısı ile yönetim ve denetim komitesi toplantı sayısı verileri bazı bankalarda bulunmadığı için değişken olarak eklenmemiştir.

Gelecek çalışmalarda analiz kapsamı genişletilerek farklı ülkelerdeki bankalar ile karşılaştırmalar yapılabilir. Bu çalışmalara denetim ücretini etkileyebilecek icracı olmayan yönetim kurulu üyesi sayısı, yönetim ve denetim komitesi toplantı sayısı gibi ek veriler de dâhil edilebilir.

KAYNAKÇA

- Abbott, L. J., Parker, S., Peters, G. F., & Raghunandan, K. (2003). The association between audit committee characteristics and audit fees. *Auditing* 22(2), 17–32. <https://doi.org/10.2308/aud.2003.22.2.17>.
- Afesh, T. (2015). Audit fee determinants and audit quality in Ethiopian commercial banks. *Ethiopian Journal of Business and Economics*, 5(2), 159. <https://doi.org/10.4314/ejbe.v5i2.1>.
- Ahmad, F., Bradbury, M., & Habib, A. (2022). Political connections, political uncertainty and audit fees: evidence from Pakistan. *Managerial Auditing Journal*, 37(2), 255–282. <https://doi.org/10.1108/MAJ-06-2020-2715>.
- Al Farooque, O., Buachoom, W., & Sun, L. (2020). Board, audit committee, ownership and financial performance – emerging trends from Thailand. *Pacific Accounting Review*, 32(1), 54–81. <https://doi.org/10.1108/PAR-10-2018-0079>.
- Alagöz, A., & Erkoçak, H. E. (2021). Kurumsal yönetim ilkelerine uyum dereceleri ile firma karlılığı arasındaki ilişki: BIST Kurumsal Yönetim Endeksi (XKURY) bankacılık ve sanayi sektöründe faaliyet gösteren firmaların karşılaştırmalı analizi. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 91, 119–144. <https://doi.org/10.25095/mufad.843155>.
- Bankacılık Kanunu (2005).
- Bankaların Bağımsız Denetimi Hakkında Yönetmelik (2015). <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2015/04/20150402-5.htm>.
- Bankaların Kurumsal Yönetim İlkesine İlişkin Yönetmelik (2012). <https://www.mevzuat.gov.tr/anasayfa/MevzuatFihristDetayIframe?MevzuatTur=7&MevzuatNo=10750&MevzuatTertip=5>.
- Ali, C.B, Boubaker, S., & Magnan, M. (2020). Auditors and principal-principal agency conflicts in family-controlled firms. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 39(4), 31–55.
- Boo, E., & Sharma, D. (2008). The association between corporate governance and audit fees of bank holding companies. *Corporate Governance*, 8(1), 28–45. <https://doi.org/10.1108/14720700810853383>.
- Brudney, V. (1985). Corporate governance, agency costs, and the rhetoric of contract. *Law Review*, 85(7), 1403–1444. <https://about.jstor.org/terms>
- Cameran, M., & Perotti, P. (2014). Audit fees and IAS/IFRS adoption: Evidence from the banking industry. *International Journal of Auditing*, 18(2), 155–169. <https://doi.org/10.1111/ijau.12019>.
- Coffie, W., & Bedi, I. (2019). The effects of IFRS adoption and firm size on audit fees in financial institutions in Ghana. *Accounting Research Journal*, 32(3), 436–453. <https://doi.org/10.1108/ARJ-07-2017-0114>.
- DeFond, M. L., Raghunandan, K., & Subramanyam, K. R. (2002). Do non-audit service fees impair auditor independence? Evidence from going concern audit opinions. *Journal of Accounting Research*, 40(4), 1247–1274.
- Doğan, M., & Yıldız, F. (2013). The impact of the board of directors' size on the bank's performance: Evidence from Turkey. *European Journal of Business and Management*, 5(6), 130–141.
- Eker, D. (2022). Türkiye’de faaliyet gösteren mevduat bankalarının yönetim kurulu yapıları ve finansal performans ilişkisi: Bir panel veri analizi. *Journal of Research in Business*, 7(1), 46–62. <https://doi.org/10.54452/jrb.994982>.
- Eker, D., & Kurtaran, A. (2017). Bankaların yönetim kurullarındaki cinsiyet çeşitliliği ve finansal performans ilişkisi. *Küresel İktisat ve İşletme Çalışmaları Dergisi*, 6(12), 64–72.
- G20/OECD Principles of Corporate Governance. (2023). <https://doi.org/10.1787/ed750b30-en>.
- Geçici, E. (2024a). Denetim komitesi özelliklerinin denetim ve denetim dışı ücretler üzerindeki etkisi: Türkiye örneği. *Mali Çözüm Dergisi*, 34(185), 1373–1402.
- Geçici, E. (2024b). Sahiplik yapısının denetim ücreti üzerindeki etkisi: Borsa İstanbul’da bir uygulama. *Abant Sosyal Bilimler Dergisi*, 24(2), 547–560. <https://doi.org/10.11616/asbi.1453497>.

- Ghosh, T. (2019). Corporate governance and audit fees evidence from Bangladeshi listed banks and NBFIs. *Journal of Corporate Governance Research*, 3(1), 96. <https://doi.org/10.5296/jcgr.v3i1.15638>.
- Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., Anderson, R. E., & Tatham, R. L. (2009). *Multivariate Data Analysis* (7th ed.). Pearson Prentice Hall.
- Hines, C. S., Masli, A., Mauldin, E. G., & Peters, G. F. (2015). Board risk committees and audit pricing. *Auditing*, 34(4), 59–84. <https://doi.org/10.2308/ajpt-51035>.
- Hokka, C., & Biber, A. E. (2024). Yönetim kurulu yapısı ve banka performansı arasındaki ilişki: gelişmekte olan ülkelerin borsalarında işlem gören ticari bankalar üzerine dinamik panel veri analizi. *Abant Sosyal Bilimler Dergisi*, 24(1), 318–334. <https://doi.org/10.11616/asbi.1395711>.
- Jizi, M., & Nehme, R. (2018). Board monitoring and audit fees: the moderating role of CEO/chair dual roles. *Managerial Auditing Journal*, 33(2), 217–243. <https://doi.org/10.1108/MAJ-10-2016-1464>.
- Kim, H., Kwak, B., Lim, Y., & Yu, J. (2017). Audit committee accounting expertise, CEO power, and audit pricing. *Audit committee accounting expertise, CEO power, and audit pricing. Asia-Pacific Journal of Accounting & Economics*, 24(4), 421–439. <https://doi.org/10.1080/16081625.2015.1105753>.
- Krishnan, G., & Visvanathan, G. (2009). Do Auditors Price Audit Committee's Expertise? The Case of Accounting versus Nonaccounting Financial Experts. *Journal Of Accounting, Auditing & Finance*, 24(1), 115–144.
- Leidner, J. J., & Lenz, H. (2017). Client's business risk, public-interest entities, and audit fees: The case of German credit institutions. *International Journal of Auditing*, 21(3), 324–338. <https://doi.org/10.1111/ijau.12099>.
- Liang, Q., Xu, P., & Jiraporn, P. (2013). Board characteristics and Chinese bank performance. *Journal of Banking & Finance*, 37(8), 2953–2968.
- Nawaiseh, M. E., Bader, A., & Nawaiseh, H. N. (2019). Ownership structure and audit pricing: Conventional versus islamic banks in Jordan. *Academy of Accounting and Financial Studies Journal*, 23(2), 1-20.
- Nehme, R., & Jizi, M. (2018). The efficiency of corporate boards and firms' audit fees: the case of the FTSE financial institutions. *Pacific Accounting Review*, 30(3), 297–317. <https://doi.org/10.1108/PAR-12-2016-0116>.
- Saleh, M. A., & Ragab, Y. M. (2023). Determining audit fees: evidence from the Egyptian stock market. *International Journal of Accounting and Information Management*, 31(2), 355–375. <https://doi.org/10.1108/IJAIM-07-2022-0156>.
- Simunic, D. (1984). Auditing, consulting, and auditor independence, *Journal of Accounting Research* 22, 679-702.
- Soltani, B. (2014). The anatomy of corporate fraud: A comparative analysis of high profile American and European corporate scandals. *Journal of Business Ethics*, 120(2), 251–274. <https://doi.org/10.1007/s10551-013-1660-z>.
- Soyemi, K. A., & Olowookere, J. K. (2013). Determinants of external audit fees: Evidence from the banking sector in Nigeria. *Research Journal of Finance and Accounting*, 4(15), 50–58.
- Staikouras, P. K., Staikouras, C. K., & Agoraki, M. E. K. (2007). The effect of board size and composition on European bank performance. *European Journal of Law and Economics*, 23(1), 1–27. <https://doi.org/10.1007/s10657-007-9001-2>.
- Taşşümer, E., & Cengiz, S. (2022). Kurumsal yönetim uygulamaları ile finansal performans ilişkisi: BİST bankacılık sektöründe bir araştırma. *The Journal of International Scientific Researches*, 7(3), 215–231. <https://orcid.org/0000-0002-2013-9590>.
- Terzi, S., & Kıymetli Şen, İ. (2023). Denetim ücreti ile denetim komitesinin karakteristikleri arasındaki ilişki: Borsa İstanbul örneği. *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 16(2), 309–321. <https://doi.org/10.25287/ohuiibf.1152369>.
- TTK. (2011). 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu.

Türkiye Bankalar Birliği (TBB). (2024). Bankalarımız 2023. https://www.tbb.org.tr/Content/Upload/Dokuman/9034/Bankalarimiz_2023.pdf

Umar Farooq, M., Kazim, I., Usman, M., & Latif, I. (2018). Corporate governance and audit fees: Evidence from a developing country. In *Pakistan Journal of Commerce and Social Sciences*, 12 (1).

Yamada, A., & Fujita, K. (2022). Impact of Parent Companies and Multiple Large Shareholders on Audit Fees in Stakeholder-Oriented Corporate Governance. *Sustainability*, 14(9), 1-20. <https://doi.org/10.3390/su14095534>.

